

כנס המודיעין של המרכז למורשת המודיעין ו- ISRAEL DEFENSE

כנס המודיעין הבינ"ל השלישי של המרכז למורשת המודיעין (מל"מ), בשיתוף עם ISRAEL DEFENSE, התקיים ב-16 מאי בגני התערוכה בתל אביב, ועמד בסימן 70 שנות מודיעין. את הכנס פתח יו"ר המל"מ ד"ר צבי שטאובר, ובין הדוברים היו מספר בעלי תפקידים בכירים בממשלה - שר המודיעין, ישראל כ"ץ, המשנה ליועץ לביטחון לאומי, איתן בו דוד, ראש האגף הביטחוני-מדיני במשרד הביטחון, זהר פלטי, ומנכ"ל המשרד למודיעין, חגי צוריאל; בכירים לשעבר במערכת הביטחון ובקהילת המודיעין, ובהם: שר הביטחון, הרמטכ"ל ור' אמ"ן לשעבר, רא"ל (במיל') משה יעלון, ר' אמ"ן לשעבר, האלוף (במיל') אהרון זאבי פרקש; וכן חיים תומר וסימה שיין, בכירים לשעבר במוסד, ברק בן צור, עדי כרמי ואיתן גלור, בכירים לשעבר בשב"כ, ותתי האלופים (במיל') איתי ברון, אלי בן מאיר ורוני כתר, בכירים לשעבר באמ"ן. לצדם, השתתפו בכיר במודיעין הצבא הגרמני, קולונל מיארקה, מומחית בריטית למאבק בטרור ובהקצנה, ניקיטה מאליק, פרופסור קלייב ג'ונס מבריטניה, מר יורם שוייצר מהמכון למחקרי ביטחון לאומי ואל"מ י. מאמ"ן. בראש הכנס עמד תא"ל (במיל') יוסי קופרוסר, ראש המכון לחקר המתודולוגיה במל"מ וסיכם אותו מנכ"ל המל"מ תא"ל (במיל') דודו צור.

הכנס נפתח בדברי יו"ר המל"מ, תא"ל (מיל.) ד"ר שטאובר, שעמד על הקושי המובנה שיש למודיעין בניסיונו להעריך מה יקרה בעתיד, והזכיר את הכישלון של שרותי המודיעין המערביים לחזות מגמות גלובליות ואזוריות. הוא ציין על רקע זה את האתגרים המתודולוגיים ההולכים ומחריפים בעידן המידע. בהתאם, הנושאים שנדונו במהלך הכנס משקפים את עשייתם של שלושת המכונים הפועלים במרכז למורשת המודיעין: מרכז המידע למודיעין ולטרור, המכון לחקר מורשת המודיעין והמכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין.

עיקרי הנושאים שנדונו במהלך הכנס:

מרכזיותו של המודיעין בביטחון הלאומי של ישראל:

המשתתפים הדגישו את מרכזיות המודיעין בתחומים רבים, לצד משימתו הראשית – בירור המציאות וגיבוש הערכת המודיעין. **השר כ"ץ**, ציין כי מאז קום המדינה מהווה המודיעין נדבך מרכזי בהשגת הרכיבים עליהם מושתתת תפיסת הביטחון של ישראל, התרעה, הרתעה, הכרעה והגנה. המודיעין מהווה מרכיב חיוני גם **ביחסי החוץ** של מדינת ישראל, לאור תרומתו הרבה לקהילות מודיעין זרות, הזוכה להערכה ולשבחים. **חגי צוריאל, מנכ"ל המשרד למודיעין** ציין כי בעתיד חשיבותו של המודיעין **בעיצוב המציאות** תיגבר.

משה יעלון הדגיש את **תפקידו של המודיעין במערכה שבין המלחמות**, ואת תפקידו הקריטי **ביצירת הרתעה ותחושת חזירות בקרב האויב**, וכן **בסיכול**. עניין זה בא לידי ביטוי בשבועות האחרונים הן מול איראן (הבאת מסמכי הגרעין והפעולות נגד ההתבססות האיראנית בסוריה) והן מול רצועת עזה בטיפול בפרויקט המנהרות.

תא"ל אלי בן מאיר, רח"ט מחקר לשעבר, ציין כי המודיעין נמדד בהשפעה שהוא יוצר בפועל (למשל, ע"י שינוי תעדוף איסופי ומבצע). כמו כן, התייחס לחשיבותם של גופי המחקר בהכוונתה של העשייה המבצעית, עד כדי הובלתה.

חיים תומר, בכיר לשעבר במוסד, ציין כי למודיעין בפני עצמו אין משמעות, וכי הוא מהווה **אמצעי למימוש פעולה מסוימת**. בתוך כך, הדגיש את **חשיבות הדיאלוג בין המודיעין לגורמי המבצעים**.

איראן:

מרבית המציגים התייחסו לאיראן כאתגר המשמעותי ביותר העומד בפני ישראל ובפני המודיעין הישראלי בפרט. **איתן בן דוד** הצביע על 4 ממדים של האיום האיראני: סוגיית הגרעין, ההתבססות של איראן ושלוחיה בסוריה, **ייצור ורכש אמל"ח מתקדמים ומעורבות אזורית שלילית** (עיראק, תימן, סוריה, לבנון). פרישת ארה"ב מהסכם הגרעין מהווה, בראייתו, הזדמנות להפעלת לחץ על איראן ולהגעה להסכם משופר.

זהר פלטי הבהיר כי לאיראן חזון להשמדת ישראל ולייצוא המהפכה, וכי לצד הגרעין גם מערך הטק"ק שלה מאיים של ישראל ועל מדינות נוספות במזה"ת. **הוא הדגיש את מחויבות ישראל למנוע מאיראן להתבסס צבאית בכל רחבי סוריה ולא רק באזורים הסמוכים לגבול**.

סימה שיין, חוקרת בכירה במכון למחקרי ביטחון לאומי, ציינה כי בשלב זה **איראן תימנע מצעדים מתריסים** בתגובה לפרישת ארה"ב מההסכם, כדי לחזק את התדמית לפיה ארה"ב היא שהובילה לכישלונה. **כל עוד איראן תיהנה מפירותיו הכלכליים של ההסכם תשאף לשמרו, אך סביר כי סנקציות שניוניות שתטיל ארה"ב, יגרמו לחברות בינלאומיות לבטל את הסחר עם איראן, ובשל כך איראן תפרוש מההסכם**. מרכיב משמעותי נוסף שישפיע על התגובה האיראנית הוא **המחאות נגד הנהגת איראן** שהחלו כבר לפני כחצי שנה, ועדיין נמשכות, גם אם בהיקפים נמוכים.

הג'האד העולמי:

יורם שוייצר, ראש התוכנית לחקר הטרור במכון למחקרי ביטחון לאומי, סקר את התפתחות הג'האד העולמי ואת ההבדלים בין אלקאעדה לבין המדינה האסלאמית. בתוך כך, ציין כי אף שלמדינה האסלאמית אין רציפות טריטוריאלית, היא ממשיכה לקדם פיגועי טרור, לרבות בסוריה ובעיראק. **ניקיטה מאליכ**, ראש מרכז התגובה לרדיקליזציה וטרור בבריטניה, הציגה מחקר שהובילה בנושא **רדיקליזציה של צעירים** והשימוש שעושים גורמי הטרור האסלאמיסטים ב-DARK NET ו**ברק בן צור**, הציג את תפיסת הסיכול הממוקד

ואת השינויים שחלו בה במהלך השנים, ועמד על היכולות המשופרות ליישמה, נוכח מהפכת המידע.

שיתופי פעולה עם מדינות האזור, מדינות "Like-Minded" והמעצמות:

איתן בן דוד וזהר פלטי הדגישו את **השותפות האסטרטגית עם ארה"ב** בכל סוגיות הליבה, ואת ההזדמנויות הנובעות מיחסים קרובים אלה. לצד זאת, בן דוד דיבר גם על **חשיבות הקשר עם רוסיה**, התייחס לשאיפתה של ישראל **ליצור שיתופי פעולה עם המרחב הסוני** כולו, וכן הוזכרו שיתופי פעולה של ישראל עם **מדינות "Like-Minded"** באסיה, באמריקה הלטינית, באפריקה ובאירופה וכו'. פלטי הזכיר את **הסכמי השלום עם מצרים ועם ירדן כבעלי חשיבות אסטרטגית** שיש להמשיך ולשמר, למרות האתגרים עמן מתמודדות מצרים וירדן.

מהפכת המידע ועידן הביג-דאטה:

נושא מרכזי נוסף ששב ועלה במהלך הכנס היה האתגרים וההזדמנויות שמזמן עידן הביג-דאטה עבור ארגוני המודיעין. **רא"ל (מיל') משה יעלון** ציין כי מהפכת המידע גורמת לשינויים בקצב חסר תקדים מבחינה היסטורית המציב בפני ארגוני המודיעין אתגרים והזדמנויות גם יחד, כששאלת הטיפול במידע ועיבודו מהווים אתגר משמעותי. ראש אמ"ן לשעבר, **אלוף אהרון זאבי פרקש**, טען כי מדובר במהפכה, הדורשת התאמת היכולות, בדגש על יכולות אגירה ויכולות מבצעיות.

רח"ט מחקר לשעבר, תא"ל איתי ברון, התייחס להיבטים אחרים של עידן המידע ולהתאמות שבוצעו באמ"ן לאור זאת. בתוך כך, התייחס **להנגשת חומרי הגלם ומאגרי האיסוף לגופי המחקר**, ליצירתה של **פלטפורמה טכנולוגית המאפשרת לאיסוף ולמחקר לפתח ידע במשותף ולהפצה הדיגיטלית** של תוצרי המודיעין. **עדי כרמי, בכיר לשעבר בשב"כ**, תיאר את **ההזדמנויות עבור השב"כ** בהעמקת הידע שלו על אישים אתם הוא מתמודד, וכן את התפקידים החדשים שנוצרו בארגון לאור זאת.

אל"מ י', מפקד יחידה טכנולוגית באמ"ן, הציג את יסודות תחום ה-Data Science ולמידת המכונה, וכן ציין כי כדי להנגיש את המהפכה שהחלה באקדמיה לצה"ל, יש ליצור מעבדת דאטה סיינס שתאפשר מיסוד שיתופי פעולה עם העוסקים בתחום במערכת הביטחון, באקדמיה ובמגזר הפרטי.

המציאות, ובעקבותיה המודיעין, בהשתנות מתמדת:

השר כ"ץ הבהיר כי מכיוון שהמודיעין נדרש להתמודד עם סביבה מורכבת, עליו "להסתכל רחוק ורחב", לטפל באתגרים מדינתיים ולא-מדינתיים, להבין משטרים וציבורים גם יחד ולהתמודד עם איומים בכל הרמות.

חגי צוריאל ציין כי גוברת הסבירות שהתפתחויות בזירות מרוחקות יהיו בעלות משמעויות עבור ישראל, לאור חיבור וקישוריות גבוהים בין נושאים וזירות שונים. לאור זאת, ציין כי מציאות ה"גם וגם" מחייבת את המודיעין להקיף תחומי ידע רבים מבעבר, מבלי לוותר על משימות המודיעין "המסורתיות". עניין זה מחייב גם שינוי תפיסתי מסוים, שכן עבודתם של גופי המודיעין נקבעת לפי הגדרת צי"ח ותעדוף. בהקשר זה, הזכיר גם את פורום "קו האופק", פורום בין-סוכנותי שייסד משרד המודיעין הכולל את משרדי הממשלה ואת גופי המודיעין, ומטרתו לסייע בהתמודדות עם האתגרים השונים הניצבים בפני מדינת ישראל ע"י "סריקת האופק". הגופים השונים ישמשו כ"סנסורים", יעבירו את המידע שלרשותם למרכז אחוד שיהפוך את המידע לתובנות, יצור מפת חום עולמית שתאפשר זיהוי מגמות וחיזוי אסטרטגי.

לאור זאת, התייחסו השר כ"ץ ומשה יעלון לצורך בשימור יתרונה היחסי של קהילת המודיעין – אתגר לאומי המחייב בניין כוח טכנולוגי, גיוס כ"א מותאם וכו'.

נושאים נוספים

אלי בן מאיר שוחח עם רוני כתרי על תפקיד המודיעין בתקיפת הכור הסורי ומשמעויות הנגזרות מכך כיום. הוא התייחס בהקשר זה גם להשתנות השאלות עמן המודיעין נדרש להתמודד – מפתרון סודות (שאלות שיש עליהן תשובה ברורה) דוגמת איתור מבנה הכור וניתוח מידת ההתקדמות בהקמתו לבין התמודדות עם תעלומות, ועם "Unknown Unknowns" דוגמת התגובה הסורית לפגיעה בו.

איתן גלזר, בכיר לשעבר בשב"כ הציג את פרשת הסוכן "יתד", סוכן מצרי שפעל בישראל בשנות ה-50 ומשנחשף ע"י השב"כ הפך לסוכן כפול, שהייתה לו חשיבות בהטעיית המצרים ערב מלחמת ששת הימים. אל"מ ג'ורג' מיארקה תיאר את האופן בו מאורגן המודיעין הצבאי הגרמני, את אתגרי המודיעין המרכזיים שלו ואת כיווני המענה לאתגרים אלה; ופרופסור קלייב ג'ונס מבריטניה תיאר את שיתוף הפעולה בין ישראל לבריטניה ערב מלחמת ששת הימים ואת המכשולים שהציבו על פיתוחו אנשי משרד החוץ הבריטי.

פירוט המושבים במהלך הכנס:

איתן בן דוד, המשנה ליועץ לביטחון לאומי

תמונת המצב של הביטחון הלאומי של מדינת ישראל מורכבת ודינמית מאוד, ולראייה אירועי השבוע האחרון במהלכם חשפה ישראל את ארכיון הגרעין האיראני, ארה"ב פרשה מהסכם הגרעין, איראן הגיבה לתקיפת ישראל בסוריה, התקיים טקס העברת השגרירות האמריקנית לירושלים, במקביל להפגנות בגבול רצועת עזה. במוקד **האתגרים הניצבים בפני ישראל:**

איראן והציר השיעי ניצבים בראש סדר היום הביטחוני-לאומי, בדגש על:

- סוגיית הגרעין והיתכנות לצעדים מתריסים מצד איראן.
- **ההתבססות האיראנית בסוריה**, אשר לה כוונות התקפיות כלפי ישראל. מדיניות ישראל ברורה – לא לאפשר התבססות של איראן או של שלוחותיה. בהקשר זה, הדגיש כי פעילות ישראל בזירה מכוונת נגד מטרות צבאיות.
- **ייצור ורכש של מערכות אמל"ח מתקדמות.**
- **מעורבות אזרית שלילית** – חתירה לביסוס מסדרון יבשתי, ופעילות בתימן, בעיראק, בסוריה ובלבנון.

בהסתכלות צפונה, יש חשש כי עם סיום הלחימה ישובו סוריה ולבנון למקד את הקשב מול ישראל. חזבאללה, המעודד מכוחו הפוליטי, ממשיך לבנות את עצמתו, בדגש על שיפור יכולות הדיוק של הטילים והרקטות הרבים שברשותו. גם צבא סוריה משקם את כוחו ומצטייד באמל"ח חדש.

בזירה הפלסטינית האתגר העיקרי הוא ברצועת עזה. ההפגנות בעת האחרונה מהוות עדות לשימוש הציני של חמאס באוכלוסייה האזרחית. באיו"ש, האתגר המרכזי הוא בהתמודדות עם פיגועי יחידים, ומחאות עממיות, כשישנה רגישות גבוהה סביב הר הבית ומזרח ירושלים.

חרף האתגרים, מצבה של ישראל טוב ולפניה הזדמנויות רבות. ישראל מנהלת שיח הדוק עם המעצמות, המקנה לה מעמד ייחודי. מול ארה"ב – ישנה שותפות אסטרטגית בכל סוגיות הליבה; העברת השגרירות לירושלים מהווה הישג היסטורי חסר תקדים; פרישתה מהסכם הגרעין היא הזדמנות להפעלת לחץ על איראן ולהגעה להסכם משופר. לצד זאת, שיתוף הפעולה עם רוסיה גם הוא בעל ערך אסטרטגי רב. ישראל משקיעה בפעילות מול מדינות "Like-Minded", וכן פועלת להעמקת שיתוף הפעולה בתחום החדשנות עם שורת מדינות, בהן: סין, הודו, יפן, מדינות אמריקה הלטינית, מדינות מזרח אירופיות, מדינות אפריקה, וכן מדינות האיחוד האירופי. במקביל, שואפת ישראל להרחיב את השיח עם המרחב הסוני בכללותו.

ישראל כ"ץ, השר לענייני מודיעין

מאז קום המדינה מהווה המודיעין נדבך מרכזי בתפיסת הביטחון של ישראל, שהוגדרה לפי שלושה רכיבים: התרעה, הרתעה והכרעה, ולאחרונה נוסף מרכיב ההגנה. מרכזיותו של המודיעין באה לידי ביטוי בשבועות האחרונים בסוגיית הגרעין האיראני וההתבססות האיראנית בסוריה. בהקשר זה, ציין כי איסוף המודיעין אינו מהווה יעד בפני עצמו, אלא נועד לאפשר לישראל את מימוש יעדיה ומדיניותה. בסוגיה האיראנית, ציין כי כלכלת המדינה חלשה והנהגתה מפולגת; המדינות הסוניות חוששות אף הן מהתבססות האיראנית בסוריה; וגם הרוסים מבינים את פוטנציאל ההסלמה.

המודיעין מהווה מרכיב חשוב גם ביחסי החוץ של מדינת ישראל, לאור תרומתו של המודיעין הישראלי לגופי מודיעין זרים, הזוכה לשבחים. תרומה נוספת של קהילת המודיעין הישראלית נובעת מהיותה מנבטה של תעשיית ההיי-טק ושל כוח אדם איכותי.

השר התייחס לריבוי המשימות של קהילת המודיעין, הנדרשת "להסתכל רחוק ורחב" – לטפל באתגרים מדינתיים ולא-מדינתיים, להבין משטרים וציבורים, להתמודד עם איומים אסטרטגיים וטקטיים. אתגר שימור העליונות המודיעינית, אינו מונח רק לפתחה של קהילת המודיעין, אלא מהווה אתגר לאומי, המחייב בניין כוח טכנולוגי וגיוס כוח אדם מותאם וכו'.

רא"ל (במיל') משה (בוגי) יעלון

יעלון התייחס לשינויים שחלו באיסוף המודיעין ולעיזן המידע שגורם לשינויים בקצב חסר תקדים מבחינה היסטורית. גופי המודיעין ניצבים בפני היצף מידע ושאלת הטיפול במידע ועיבודו מהווה אתגר משמעותי, וטומנת בחובה גם הזדמנויות – היקפי המידע הזורמים לארגוני המודיעין אינם מאפשרים עוד היסמכות על האדם בלבד, שיקלוט את המידע ויסנן אותו. לצד זאת, ישנו אתגר מודיעיני משמעותי לנוכח השינויים הגיאופוליטיים.

בהמשך, תאר את מרכזיותו של המודיעין, שגוברת עם השנים. ניתוח הכוונות, החשיבה ומערכת האמונות של האויב היא משימה חשובה שעמדה לפתחם של גופי המודיעין, ותידרש גם בעתיד. זהו אתגר לא פשוט, והתמודדות עמו מחייבת לשמר את הדיסציפלינה המקצועית. למודיעין גם תפקיד משמעותי במב"מ (המערכה שבין המלחמות) שתכליתה לדחות את העימות ככל האפשר. גם בעזה וגם בהתרחשויות בצפון למודיעין תפקיד קריטי ביצירת הרתעה, ביצירת תחושת "חדירות מודיעינית" בקרב האויב ובסיכול איומים שונים.

מצבה של מדינת ישראל אמנם טוב, אך יש להיזהר משאננות וזיחחות – זהו לקח שנלמד ונצרב בשנת 1973. בהסתכלות קדימה, ישנו צורך בשימור היתרון היחסי, באופן שיאפשר לישראל גם לעצב את המציאות הרצויה עבורה, ולאור זאת לתכנן את מאמצי בניין הכוח, ולבחור את ההשקעות הטכנולוגיות הנכונות.

זהר פלטי, ר' האגף הביטחוני-מדיני במשרד הביטחון

בהתייחסו לסביבה האסטרטגית של ישראל הדגיש את חשיבותה ומרכזיותה של ארה"ב (ובתוך כך, גם יהדות ארה"ב) כגב אסטרטגי, ואת הסכמי השלום עם מצרים ועם ירדן כהסכמים בעלי חשיבות אסטרטגית שיש לפעול ולשמר לאור האתגרים הניצבים בפני מצרים (טרור בסיני ובמצרים גופא) וירדן (איום על יציבות המשטר) גם יחד. לצד זאת, ישראל מקיימת שותפויות אסטרטגיות נוספות, גלויות וסמויות.

בנוסף, התייחס לאתגרים המרכזיים עימם ישראל מתמודדת: איראן – הדבקה בחזון השמדת ישראל וייצוא המהפכה, איום הטק"ק כאיום משמעותי על ישראל ועל מדינות נוספות במוזה"ת. המצב הרעוע בלבנון והתחזקות חזבאללה, ובעזה המצוקה הכלכלית ומאמצי ההתעצמות של חמא"ס, המשוואה ברורה – ישראל איננה מעוניינת בהסלמה בשום זירה,, אך תגיב לניסיונות לפגוע בה ולא תאפשר לאיראן להתבסס צבאית בסוריה, לא בסודן לגבול ולא בעומק המדינה.

עוד ציין כי קהילת המודיעין מהווה נכס אסטרטגי למדינה, נשענת על כוח אדם איכותי, וכן על מודיעין איכותי, טכנולוגיות ויכולות מבצעיות – ועל יכולת לסגור ביניהם מעגל.

דאטה סיינס – המהפכה הבאה, אל"מ י', מפקד באמ"ן

תחום מדע המידע (Data Science) הוא שם כולל לשלושה בעלי מקצוע: חוקרי המידע (data analyst), מדעני המידע ומהנדסי המידע. המאיץ המרכזי להתפתחותו של תחום זה הייתה הגידול במידע, בדגש על תמונות ווידאו. בהמשך, התייחס לתחום למידת המכונה (Machine Learning), המהווה נדבך מרכזי בתחום הבינה המלאכותית. למידת המכונה נחלקת למספר תחומים: למידה מוכוונת (Supervised) במסגרתה נטען למערכת מידע מתויג, והיא לומדת את מאפייניו כך שתוכל בעתיד לזהות אובייקטים חדשים שייקלטו; למידה לא מוכוונת (Unsupervised) - מטרת האלגוריתמים של טכניקה זו היא למצוא ייצוג פשוט וקל להבנה של אוסף הנתונים, ללא תיוג מלכתחילה; ולמידה מחוזקת (Reinforcement) במסגרתה המערכת לומדת מתוך חיכוך ומניסוי וטעייה. תחום אחר של למידת מכונה שהחל להתפתח בשנת 2012 הוא למידה עמוקה (Deep Learning), במסגרת זאת המערכת מחלצת מאפיינים בעצמה, ובונה מעין רשת המתארת את הקשרים בין הרכיבים השונים שזוהו.

בעידן זה, התפתחה תפיסה של מחקר המבוסס מידע (Data Driven), לעומת המחקר המבוסס על התזות (Hypothesis Driven). בצה"ל ההבנה היא שכדי ליצור שינוי אמיתי ולהביא את המהפכה שהובלה ע"י אנשים מהאקדמיה לצבא, יש ליצור מעין מעבדת דאטה-סיינס שתאפשר מיסוד שיתופי פעולה ותאגד גורמים העוסקים בתחום במערכת הביטחון ובאקדמיה.

עתיד המודיעין – חגי צוריאל, מנכ"ל במשרד לענייני מודיעין

המעצב המשמעותי של העידן הנוכחי הוא **המהפכה הטכנולוגית**. לצד זאת, אנו נתונים בשגרה של הפתעות ושינויים. לאור הקישוריות הגבוהה בין נושאים וזירות, גוברת הסבירות שבעת הנוכחית, **אירועים בזירות מרוחקות ינועו "מהפריפריה למרכז עולמנו"**. זאת, במקביל להיטשטשות הגבולות בין המרחב הפיזי למרחב הווירטואלי – יותר אנשים חיים בעולם הווירטואלי, וציבורים מושפעים לאורך זמן, מבלי להיות מודעים לכך.

המודיעין נדרש להתמודד עם אתגרים חדשים, לצד אתגרים מסורתיים, ונשאלת השאלה כיצד ניתן לכסות הכל? עניין זה מחייב שינוי תפיסתי מסוים, מכיוון שגופי המודיעין מתורגלים לעבוד לפי צי"ח ותעדוף. בהקשר זה, יש לשנות גם את **מדיניות המידור** הנהוגה בקהילות המודיעין, כדי ליצור שיתופי פעולה בין-סוכנותיים ובין-משרדיים. בעתיד, המודיעין ימלא תפקיד משמעותי יותר בעיצוב המציאות, ויידרש לסכל ניסיונות זרים להשפיע עליה. חשיבותם של אנשי המודיעין והקש"ח כאופרטורים – תגדל.

חגי צוריאל התייחס גם ל**פורום "קו האופק"**, פורום בין-סוכנותי שייסד משרד המודיעין הכולל את משרדי הממשלה ואת גופי המודיעין, ומטרתו לסייע בהתמודדות עם האתגרים השונים הניצבים בפני מדינת ישראל ע"י "סריקת האופק". הגופים השונים ישמשו כ"סנסורים", יעבירו את המידע שלרשותם למרכז אחוד שיהפוך את המידע לתובנות, יצור מפת חום עולמית שתאפשר זיהוי מגמות וחיזוי אסטרטגי.

אלוף (מיל') אהרון זאבי פרקש

בדבריו התייחס למקומו של המודיעין בתהליך קבלת ההחלטות – כאשר איש המודיעין ניצב בפני מקבל ההחלטות הוא נדרש לאומץ אינטלקטואלי ומחויב להציג את עמדתו, גם אם זו שונה מעמדת מקבל ההחלטות, אך הגבול בין מה שנכון שייאמר לבין מה שלא הוא גבול דק.

בהתייחסו לעידן הביג-דאטה, ציין כי זו מהפכה שמחייבת היערכות בהתאם, בדגש על יכולות אגירת המידע ויכולות מבצעיות. אחת הדוגמאות להיערכות הנדרשת היא טכנולוגיית ה-"Speech to Text" שמטרתה להפוך שמע לטקסט. דוגמה אחרת היא מספרם של הלוויינים ההולך וגדל – ההערכה היא שבשנת 2025 יהיו כ-10,000 לוויינים, ששייטו מסביב לכדור הארץ בכל רגע נתון, ונוכל לקבל וידאו או צילום של כל יעד נבחר.

אל"מ ג'ורג' מיארקה מהצבא הגרמני

בהרצאתו תיאר את האופן שבו הצבא הגרמני מאורגן, וכן את יכולות המודיעין המשמשות אותו. בהסתכלות קדימה ציין כי הצבא הגרמני יידרש לפעול בתנאים בהם הגבול בין מלחמה ושלוש מטשטש; להתמודד עם מערכות אמל"ח מתקדמות, וכן עם לוחמת מידע

ולוחמה לא-קונבציונאלית; וללחום בשטחים עירוניים. לאור זאת, הצבא נדרש להשקיע במערכות לא-מאוישות, בלוחמה אלקטרונית, בסיכול ריגול וביכולות במרחב הסייבר. כמו כן, נדרשים מבנים ותהליכים המאשרים קבלת החלטות מהירה; תשתית טכנולוגית המאפשרת לשתף מידע עם גופי המודיעין ועם הצרכנים; וטכנולוגיות בינה מלאכותית וכלים למיצוי ביג דאטה ולמיצוי המידע הגלוי. בנוסף ציין כי דומיננטיות המידע (Information Dominance) היא תנאי הכרחי להצלחת המודיעין בביצוע משימותיו.

תא"ל (מיל') איתי ברון, רח"ט מחקר לשעבר

איתי ברון הדגיש את **מהפכה המידע** הגורמת לשינויים **במהירות גבוהה**, אך מאפשרת הגעה ל**איכויות** שלא התאפשרו בעבר. לאור זאת, תיאר תהליכים שבוצעו באמ"ן בשנים האחרונות, בהם **הנגשת מאגרי האיסוף וחומרי הגלם למחקר**, לעומת התהליך הטורי ("מעגל המודיעין") שהיה נהוג בעבר; **יצירת פלטפורמה טכנולוגית המאפשרת לגופי האיסוף והמחקר לפתח ידע במשותף**; **והפצה דיגיטלית של תוצרי המודיעין**. אחד האתגרים בפני גופי המודיעין, נובע מכך שבעידן ה"פייק ניוז", **המודיעין הופך לסוכן המרכזי של האמת**.

סימה שיין, חוקרת בכירה במכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS)

התייחסה לסוגיה האיראנית על-רקע פרישת ארה"ב מהסכם הגרעין, המתיחות בסוריה סביב ניסיונות ההתבססות האיראנית במדינה, והפעילות הישראלית מול ניסיונות אלה. בסוגיית הסכם הגרעין ציינה כי סימני השאלה רבים מסימני הקריאה. להערכתה, המתבססת על סימולציה שנערכה ב-INSS, צרפת, בריטניה, גרמניה ורוסיה ינסו להגיע להבנות חדשות מול האיראנים בטווח הזמן קצר, אך לא יצליחו בכך. איראן מצידה, תימנע מתגובה תוקפנית נגד פרישת ארה"ב מההסכם, כדי לחזק את הטענה שארה"ב היא האשמה בכישלונו. כל עוד איראן תיהנה מפירותיו הכלכליים של ההסכם, תשאף לשמרו, גם ללא חברות ארה"ב בו. עם זאת, התרחיש הסביר הוא שסנקציות שניוניות (סנקציות על חברות הסוחרות עם איראן) שתטיל ארה"ב, יגרמו לחברות הבינלאומיות להפסיק את הסחר עם איראן, באופן שבפועל לא יאפשר לה לממש את ההטבות הכלכליות שמציע ההסכם, ומשכך תפרוש ממנו. ברקע, הזכירה גם את ההפגנות באיראן, שהחלו בדצמבר 2017 ועדיין נמשכות. מחאות אלה, העשויות להשפיע על התגובה לפרישת ארה"ב מההסכם, הובלו ע"י צעירים, מהמעמד הנמוך שנולדו לאחר המהפכה ב-1979. במסגרתן נשמעות קריאות כמו "מוות למנהיג" – אלה הן קריאות שלא שמענו קודם לכן.

המודיעין בתקיפת הכור בסוריה – שיחה עם תא"ל (מיל') אלי בן מאיר. מנחה: תא"ל (מיל') רון כיתרי

אלי בן מאיר פתח את דבריו בהתייחסו לקשר בין גופי האיסוף והמחקר. הוא ציין כי קיים מתח מתמיד בין גופים אלה, ובראייתו מקומם של גופי המחקר הוא כראשית הצירים, ותפקידם להכווין את העשייה האיסופית והמבצעית באמ"ן, עד כדי הובלתה.

בסוגיית השפעתו של המודיעין התייחס להצגתו בפני מקבל ההחלטות ולשינוי שהוא יוצר בפועל. איש המודיעין נדרש להתאים את הצגתו למקבל ההחלטות, כך שיזכור ויפנים את המידע. בהקשר זה, ישנה חשיבות לזקק את השינויים ולתאר תפניות אפשריות. מבחן חשוב נוסף של המודיעין הוא האם יצר שינוי, כמו למשל שינוי תעדוף איסופי או מבצעי.

בסוגיית הכור בסוריה ציין כי חשדות בנושא נשמעו עוד קודם לכן. כמו כן, ציין כי בראייתו דווקא העובדה שהוא לא הגיע מתחום המחקר הטכנולוגי אפשרה לו לבחון את הנושא בזהירות וברגישות. במהלך העיסוק בסוגיה זו, הוקם צמ"מ (צוות מודיעין מיוחד). בהקשר זה, ציין כי אין חלופה למפגש הבלתי-אמצעי, גם בעידן הנוכחי בו המרחק הגיאוגרפי נעשה פחות משמעותי. הצמ"מים בפרט, ויצירת מרחבים פיזיים משותפים בכלל חשובים ומאפשרים הגעה לתובנות, שאינן מתאפשרות אחרת.

בהתייחסו להשתנות השאלות עמן המודיעין נדרש להתמודד ציין כי האתגרים כיום הם פחות בבחינת סודות (שאלות שיש עליהן תשובה ברורה, כמו – האם יש כור בסוריה?), ויותר בבחינת תעלומות (כיצד יגיב אסד?). ההתמודדות עם אתגרים אלה מורכבת יותר, ותלויה בהיכרות עם מושא המחקר. פוטנציאל ההפתעה המשמעותי ביותר הוא באזורים שבהם "אנחנו לא יודעים שאנחנו לא יודעים" (Unknown Unknowns), ולאור זאת יש מקום להרבה ענווה בעשייה המודיעין ולהבעת דעה אחרת.

יורם שוייצר – חוקר בכיר במכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS)

סקר את התפתחות הגיהאד העולמי, והדגיש כי אין מדובר במחנה מונוליטי – בין אלקאעדה לבין המדינה האסלאמית היו מחלוקות רבות בעבר בנוגע לאופן הגשמת חזון הח'ליפות. בעוד שאלקאעדה פועל לפי תורת השלבים וסבור כי החזון יהיה ניתן למימוש רק בעוד שנים, המדינה האסלאמית ניצלה את אירועי הטלטלה האזורית לקדם חזון זה. היום, גם לאחר שהוכרעה המדינה האסלאמית ואינה מקיימת רצף טריטוריאלי, היא ממשיכה לפעול ולבצע פיגועים, לרבות בסוריה ובעיראק – מדינות אשר לכאורה שוחררו משליטתה.

ניקיטה מאלכ – ראש מרכז התגובה לרדיקליזציה וטרור בבריטניה

תיארה את הפרויקט שהובילה בשנה האחרונה – מחקר של ביטויי רדיקליזציה בקרב צעירים ונוער, בדגש על נשים, באינטרנט הגלוי (surface web). ציינה כי בין השנים 2015-1998 פרסומי הטרור גדלו פי שלושה ונעו בין גורמים שהזדהו עם פעילות טרור (לא בהכרח יבצעו טרור בעצמם) לבין גורמים שהוגדרו כמסוכנים. במסגרת זאת, זיהו כי בעקבות הסרה של סרטוני וידאו המסיתים לטרור קמו "חקיינים" שהעלו תכנים דומים; לעיתים התגובות לתכני הטרור היו בעייתיות יותר מהתכנים עצמם; בעתיד – נראה כי השימוש בטכנולוגיות בינה מלאכותית לצורכי הפצת התכנים יגדל, וכי פעילי הטרור יפעלו ב-Darknet ויקיימו שיתופי פעולה באופן מקוון. בנוסף, התייחסה לשינויי המדיניות הנדרשים בבריטניה כדי להתמודד עם אתגר זה.

ברק בן צור – בכיר לשעבר באמ"ן ובשב"כ

ברק בן צור הציג את תפיסת הסיכול הממוקד ואת השינויים שחלו בה במהלך השנים, וכדוגמה התייחס לחיסולו של עבאס מוסאווי, שהיה מזכ"ל חזבאללה וחוסל בשנת 1992. בעבר, חייב הסיכול הממוקד איסוף מודיעין נקודתי ושיטתי, תוך למידת אורחות חייו של יעד החיסול, ולאור זאת גזירת אופן הפעולה. כיום, היכולת לקבל את תמונת המודיעין בזמן אמת מאפשרת חשיבה על דרכי השפעה וניצול הזדמנויות, כמו למשל הצבעה על גורמי סיכול והתאמת מאפיין הפעולה באופן מיידי.

חיים תומר, לשעבר ראש אגף במוסד

בדבריו התייחס לאתגרים הניצבים בפני קהילת המודיעין ולמתחים המתעוררים במסגרת עבודת המודיעין. אתגר משמעותי בפני גופי המודיעין הוא להבחין בין רציפות לבין שינויים מתהווים. כך למשל, בסוגיה הסורית, ציין כי כשעלו חשדות בנוגע לקיומה של תכנית גרעין סורית, בכירי המוסד התנגדו להשקעת משאבים איסופיים בסוגיה. כשלי מודיעין, לשיטתו נגרמים מפער בתוך קהילת המודיעין (בין גורמי המודיעין השונים) או מפער בין המודיעין לבין גורמי המבצעים. על-רקע חשיפת ארכיון הגרעין האיראני, הבהיר שלמודיעין לכשעצמו אין משמעות, והוא נדרש לשרת פעולה מסוימת. עניין זה יוצר לעיתים מתח בין הגנה על המקורות לבין שימוש במודיעין לצרכים מובהקים.

עדי כרמי, בכיר לשעבר בשב"כ - הדגיש כי השב"כ מטפל באישים, ומסוגל כיום להגיע לתובנות מעמיקות לאור ההזדמנויות שנוצרות בעידן המידע. כך, ציין כי כרבע מהתפקידים בשב"כ הם תפקידים חדשים או תפקידי IT (טכנולוגיות מידע).

קולות מהעבר המודיעיני – איתן גלזר, בכיר לשעבר בשב"כ

בחלק זה הוצגה פרשת הסוכן "יתד" – בשנות ה-50 החדירה מצרים לישראל סוכן שהציג עצמו כז'אק ביטון, יהודי העולה מכלא במצרים. ז'אק ביטון הרבה בנסיעות לאירופה, שם נפגש עם מפעיליו במודיעין המצרי, וכעבור זמן מה נחשף ע"י השב"כ, שהפך אותו לסוכן כפול. כך, היה מעביר מידע באופן מפקח לגופי המודיעין המצרים, שראו בו מידע ערכי. גולת הכותרת הייתה בהעברת מידע כוזב למצרים ב-1967, ערב מלחמת ששת הימים.

פרופסור קלייב ג'ונס מאוניברסיטת דורהאם בבריטניה

הרצה על שיתוף הפעולה בין ישראל לבריטניה ערב מלחמת ששת הימים, כהזדמנות שהוחמצה בשל אינטרסים שונים של המדינות, והגבלות בבריטניה על שיתוף המידע עם ישראל.